

VAMMAISPALVELULAIN MUKAISIA MÄÄRÄRAHASIDONNAISIA TUKITOIMIA JA PALVELUITA KOSKEVA OHJE

Askola, Lapinjärvi, Loviisa ja Porvoo
Voimassa: 1.11.2015 alkaen toistaiseksi

Sisällys

1. Yleistä määrärahasidonnaisista tukitoimista ja palveluista	2
2. Vammaisen henkilö	2
3. Hakumenettely ja päätöksenteko	2
4. Määrärahojen varaaminen talousarviossa	2
5. Määrärahojen käyttäminen	2
6. Kuntoutusohjaus (VpA 14 §)	3
7. Sopeutumisvalmennus (VpA 15 §)	3
8. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet (VpA 17 §)	3
8.1 Liikkumisvälineet	4
8.1.1 Autoavustus	4
8.2 Muut välineet, koneet ja laitteet	5
8.2.1 Välineen, koneen tai laitteen antaminen maksutta asiakkaan käyttöön	6
8.2.2 Välineen, koneen tai laitteen uusiminen	6
8.2.3 Välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehtävät välttämättömät muutostyöt	6
8.2.4 Kuulovammaisten kommunikointivälineet (tekstipuhelimet)	6
9. Ylimääräiset vaatekustannukset (VpA 18 §)	6
10. Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpA 19 §)	6
11. Muut tarpeelliset palvelut (Vpl 8 § 1 mom.) ja tukitoimet (Vpl 9 § 1 mom.)	7

1. Yleistä määrärahasidonnaisista tukitoimista ja palveluista

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista on ns. määrärahasidonnaisia tukitoimia tai palveluja, jotka eivät kuulu subjektiivisten oikeuksien piiriin. Määrärahasidonnaisia palveluja ovat kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, ylimääräiset vaatetuskustannukset, erityisruokavalio sekä mahdolliset muut kunnan hyväksymät tukitoimet. Mainittuja tukitoimia ja palveluja järjestetään kunnan varaamien määrärahojen edellyttämässä ja mahdollistamassa laajuudessa. Hakijalla tulee olla kotikuntalainen muu kotikunta Askolassa/Lapinjärvellä/Loviisassa/Porvoossa. Hakija anoo palvelua omasta kotikunnasta.

2. Vammainen henkilö

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaispalvelulain mukaisten tukitoimien tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet järjestämisperiaatteena on, että ne tukevat henkilön omatoimista suoriutumista.

3. Hakumenettely ja päätöksenteko

Taloudellisia tukitoimia haetaan hakemuksella vammaispalveluista. Hakemukseen tulee liittää lääkärin todistus ja/tai mahdolliset muut asiaa koskevat asiantuntijalausunnat. Liitteitä ei tarvita, mikäli em. tiedot ovat päätöksentekijän käytettävissä, eikä niissä ole tapahtunut muutoksia. Asetuksen mukaisia taloudellisia tukitoimia on haettava kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä. Kustannukset korvataan päätöksen mukaisesti esitettyjä kuitteja vastaan. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Palvelut perustuvat palvelutarpeen arviointiin ja tarvittaessa palvelusuunnitelmaan.

4. Määrärahojen varaaminen talousarviossa

Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Määrärahoja tulee varata kullekin vuodelle tiedossa olevan tarpeen mukaisesti. Perusturva/sosiaali- ja terveyslautakunta tekee esityksen määrärahojen tarpeesta kunnan yleisen taloustilanteen huomioon ottaen ensisijaisesti edellisen vuoden toteutuman mukaan, ellei tiedossa ole jotain merkittävää tekijää, mikä vaikuttaa määrärahojen suuruuteen suuntaan tai toiseen.

5. Määrärahojen käyttäminen

Kun kyse on määrärahasidonnaisista tukitoimista, kunnan korvausvelvollisuus ulottuu vain kohtuullisiin, tarpeellisiin pidettäviin vammasta tai sairaudesta johtuviin kustannuksiin. Tällaisiin kustannuksiin kuuluvat ne kustannukset, jotka edesauttavat vammasta tai sairaudesta johtuvien rajoitusten tai esteiden poistamista ja jotka ovat henkilön itsenäisen ja omatoimisen suoriutumisen kannalta välttämättömiä päivittäisissä toiminnoissa.

Määrärahasidonnaisia etuuksia myönnettäessä harkintavalta on subjektiivisia oikeuksia laajempi arviointaessa tuen tarvetta ja sitä, mitä on mahdollista myöntää. Käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa myönnetään tukea ensisijaisesti niille, jotka ovat eniten tuen tarpeessa.

6. Kuntoutusohjaus (VpA 14 §)

Kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erikoistarpeista tiedottaminen. Kuntoutusohjaus kuuluu pääasiassa lääkinnälliseen kuntoutukseen, mutta sitä voidaan tehdä myös osana sosiaalityötä esimerkiksi palvelusuunnitelmien teon ja eri palveluvaihtoehtoista tiedottamisen kautta.

7. Sopeutumisvalmennus (VpA 15 §)

Sopeutumisvalmennuksen tavoitteena on vammaisen henkilön toimintakyvyn edistäminen. Sopeutumisvalmennukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä neuvonta, ohjaus ja valmennus. Sopeutumisvalmennus voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se voi olla myös toistuvaa.

Sopeutumisvalmennus kohdennetaan ensisijaisesti vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen, joita ovat mm. liikkumistaidon ohjaus ja kommunikaatio-opetus. Kommunikaatio-opetusta myönnetään lähtökohtaisesti enintään 20 tuntia, jonka jälkeen jatkotarpeeseen otetaan yksilöllisesti kantaa. Ensisijaisesti kommunikaatio-opetusta kohdennetaan lapselle tai nuorelle, jonka kommunikaatiotaidoissa on kehitysviive tai – vamma ja jolle vaihtoehtoinen kommunikaatiokeino on ensisijainen kommunikoinnin mahdollistava tekijä. Sopeutumisvalmennus on mahdollista järjestää myös vammaisen henkilön kotona tai muussa päivittäisessä toimintaympäristössä (esim. päiväkot). Sopeutumisvalmennusta voidaan antaa myös vanhemmille, sisaruksille, isovanhemmille sekä avio- ja avopuolisoille.

Sopeutumisvalmennuksessa ei tueta sellaista toimintaa, joka sisällöltään on loma- tai virkistystoimintaa.

Koska vammaispalvelulaki on toissijaista lainsäädäntöä, selvitetään aina ensin, voidaanko sopeutumisvalmennus myöntää jonkin muun lain nojalla. Päätöstä valmisteltaessa on muistettava, että vaikeavammaisten lasten sopeutumisvalmennuksen rahoitusvastuu on ensisijassa Kansaneläkelaitoksella tai terveydenhuollossa.

8. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet (VpA 17 §)

Muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuvia kohtuullisia kustannuksia korvataan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Korvauksen määrä on lähtökohtaisesti puolet mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista tarpeen mukaisista todellisista kustannuksista. Vakiomalli-

seen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin määrärahojen puitteissa kokonaan.

8.1 Liikkumisvälineet

Liikkumisvälineen hankintaan voidaan myöntää taloudellista tukea. Liikkumisvälineiden korvaamisessa selvitetään, miten väline mahdollistaa vaikeavammaisen omatoimisen liikkumisen päivittäisissä matkoissa. Kysymykseen tulee vaikeasti liikuntavammaisen henkilö, joka ei pysty päivittäisillä matkoillaan vammansa takia käyttämään julkisia joukkoliikennevälineitä.

8.1.1 Autoavustus

Määrärahojen kohdentaminen on tehtävä siten, ettei kuntalaisten yhdenvertaisuutta loukata. Yhdenvertaisuutta loukkaavaa ei ole esimerkiksi asettaa etusijalle työssä käymisen tai opiskelun vuoksi vaikeimmassa asemassa olevia henkilöitä (ks. KHO 2002:268).

Määrärahasidonnaisia palveluita kunnan on järjestettävä kunnassa esiintyvän tarpeen edellyttämällä tavalla, mutta kunnalla on vammaispalvelulainsäädännön tavoitteiden puitteissa harkintavaltaa määrärahan mitoituksessa sekä myös palvelujen kohdentamisessa ja priorisoinnissa. Harkintavaltaa käyttäessään kunnan on noudatettava hallinnon yleisiä oikeusperiaatteita, kuten tarkoitussidonnaisuuden periaatetta ja yhdenvertaisuusperiaatetta. Palvelujen kohdentamista koskevien periaatteiden tulee olla vammaispalvelulain tavoitteet huomioon ottaen hyväksyttäviä. Palveluja voidaan tällöin kohdentaa esimerkiksi kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville. (KHO 2014:167)

Mikäli autoon joudutaan tekemään välttämättömiä muutostöitä, on tämä tarve muutostöille pystyttävä hakemuksessa erikseen selvittämään.

Edellytyksenä auton hankinnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi vammaispalvelulain perusteella on, että henkilölle aiheutuu vammansa tai sairautensa vuoksi tarvetta erityiselle apuvälineelle ja että tarve liikkumiseen on jatkuvaa – päivittäistä – tai ainakin usein toistuvaa.

Autoavustusta ja sairauden tai vamman edellyttämiä auton muutostöitä myönnetään niille vaikeavammaiselle henkilölle, jotka tarvitsevat autoa

1. päivittäisen ammattiin johtavan opiskelun tai jatkuvan työssäkäynnin vuoksi
2. tai muista erityisen painavista syistä henkilön säännöllisen ja päivittäisen liikkumisen kannalta. Muu erityisen painava syy voi olla monivammaisen lapsen päivittäinen kuljetus tai henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämä muu syy, jonka perusteella hänen kokonaisvaltainen tilanne huomioiden voidaan todeta oman auton käyttö välttämättömäksi omatoimisessa selviytymisessä päivittäistoiminnoissa.

Autoavustusta hakiessa asiakkaan tulee esittää:

- lääkärinlausunto (korkeintaan vuosi sitten annettu)
- kirjallinen kustannusarvio ostettavaksi suunnitellusta autosta
- toiminta- tai fysioterapeutin lausunto lisälaitteista ja niiden tarpeista
- kustannusarvio vamman tai sairauden johdosta välttämättömistä lisälaitteista
- arvio muutostöistä aiheutuvista kustannuksista

- autoliikkeen tai muun tahon tekemä arvio vanhan auton hyvityksestä
- ennakkoeropäätös autoveron palautuksesta
- päätökset muista auton hankintaan myönnettyistä avustuksista tai korvauksista
- muut perustelut autoavustuksen myöntämiselle
- rahoitussuunnitelma
- kopio ajokortista

Autoveronpalautus otetaan huomioon laskettaessa kunnan antaman avustuksen suuruutta. Autoveronpalautuksen saaminen ei ole esteenä eikä edellytyksenä autoavustuksen saamiselle, mutta tämä päätös on liitettävä mukaan kunnalle osoitettuun hakemukseen. Autoavustushakemus tulee jättää vammaispalveluihin viimeistään kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntyemisestä. Autoavustusta on mahdollista hakea jo ennen varsinaista auton hankkimista.

Vammaisella henkilöllä tulee auton hankinnasta johtuvan korvauksen saamiseksi olla perusteltu syy auton vaihtamiseen. Perusteltu syy voi olla esimerkiksi auton kunto tai sen vahingoittuminen korjauskelvottomaksi tai vamman tai sairauden pahentuminen. Kohtuuhinta määritellään aina asiakaskohtaisesti, ottaen huomioon vamman tai sairauden edellyttämä tarve. Auton hankintahinnasta vähennetään tapauskohtaisesti autoveronpalautus, vakuutuskorvaukset, vanhasta autosta saatu hyvitys sekä mahdolliset muut alennukset ja auton hankintaan myönnettyt muut avustukset. Tästä jäljelle jäävästä auton hankkimisesta aiheutuvista todellisista kustannuksista korvataan puolet, mutta kuitenkin enintään 3000 euroa. Euromääräisen rajan asettamisen on todettu vallitsevassa oikeuskäytännössä mahdolliseksi yleisen järjestämisvelvollisuuden sekä kunnan omien säästötavoitteiden huomioon ottaen (ks. KHO 2006:55).

Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman vaatimista välttämättömistä muutostöistä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset korvataan kokonaan määrärahojen sallimissa rajoissa. Myös vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet korvataan pääsääntöisesti kokonaan, elleivät ne ole jo autossa vakiovarusteina. Talvirenkaita, lohkolämmitintä tai muita auton tavanomaisia lisävarusteita sekä auton huoltokustannuksia ei korvata.

Kuljetuspalvelujen saanti ja niiden järjestäminen eivät ole esteenä autoavustuksen myöntämiselle, mutta kuljetuspalvelut ja autoavustus otetaan kuitenkin kokonaisuutena huomioon arvioitaessa vammaisen henkilön tarvetta kyseisille palveluille. Vaikeavammaisen henkilön matkojen määrää on esimerkiksi tietyissä tapauksissa mahdollista alentaa vammaispalvelulain 6 §:stä säädetystä 18 yhden-suuntaisesta matkasta kuukaudessa (ks. KHO 5.9.1996 T 2720).

8.2 Muut välineet, koneet ja laitteet

Välineisiin, koneisiin ja laitteisiin myönnettävän korvauksen tarkoituksena on tukea ja edistää vaikeavammaisen henkilön omatoimista selviytymistä. Tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, joka aiheuttaa toimintarajoituksia. Olennaista on, onko koneen tarve aiheutunut vaikeavammaisuudesta vai liittyykö se perheessä kodin normaaliin välineistöön. Taloudellista tukea koneisiin myönnetään ainoastaan kohtuullisiin kustannuksiin. Asiakkaan on toimitettava koneesta kustannusarvio. Tarvittaessa pyydetään toimintaterapeutin arvio laitteen tarpeellisuudesta ja välttämättömistä ominaisuuksista.

Korvausta ei lähtökohtaisesti myönnetä harrastusvälineen hankintaan, mutta vamman edellyttämään lisälaitteeseen tai välineen muutostyöhön voidaan korvausta myöntää, mikäli ko. lisälaitte / muutostyö mahdollistaa harrastusvälineen käytön.

8.2.1 Välineen, koneen tai laitteen antaminen maksutta asiakkaan käyttöön

Väline, kone tai laite voidaan antaa korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi, jolloin se jää kunnan omistukseen. Tarpeen lakattua asiakas on velvollinen palauttamaan laitteet kunnalle takaisin mahdollista uutta käyttöä varten. Kun laite on kunnan omistuksessa, kunta vastaa välineen tai laitteen huolto- ja korjauskustannuksista. Asiakas puolestaan vastaa varsinaisista käyttökustannuksista.

8.2.2 Välineen, koneen tai laitteen uusiminen

Asiakkaan halutessa uusia käytössään olevan laitteen, tulee häneltä pyytää selvitys uusimisen tarpeesta ja asia harkitaan tapauskohtaisesti. Korvauksen saaminen edellyttää, että nykyinen laite tai väline ei vastaa enää sairaudesta tai vammasta aiheutuvaa tarvetta tai laite on teknisesti huonokuntoinen. Jos laite on teknisesti huonokuntoinen, selvitetään korjaamisesta aiheutuvat kustannukset. Mikäli korjaaminen katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, ei tällöin suoriteta korvausta uuden laitteen hankkimisesta. Laitteen ikä ei ole peruste uusimiselle.

8.2.3 Välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehtävät välttämättömät muutostyöt

Muutostöiden on oltava välttämättömiä, eli konetta, välinettä tai laitetta ei voida käyttää ilman muutostyötä. Mikäli muutostyö vain parantaa vakiomallisen laitteen käyttöominaisuuksia tai se on muutoin hyödyllinen tai omaa esteettisiä arvoja, ei kyse ole korvattavasta välttämättömästä muutostyöstä. Välttämättömien muutostöiden tarve arvioidaan vammaisen henkilön yksilöllisten olosuhteiden perusteella. Muutostyöt korvataan riippumatta siitä, tehdäänkö ne uuteen vai vanhaan laitteeseen.

8.2.4 Kuulovammaisten kommunikointivälineet (tekstipuhelimet)

Kuulovammaisille myönnetään korvaus kommunikaatiovälineisiin (esim. tekstipuhelimen vuokraan), mikäli ne ovat kuulovammaisen henkilön kommunikaation ja tiedonsaannin perusedellytyksiä, eikä hakijalla itsellään ole tähän soveltuvia laitteita.

9. Ylimääräiset vaatetuskustannukset (VpA 18 §)

Vammaiselle henkilölle myönnetään tarpeen mukaan korvausta ylimääräisiin vaatetuskustannuksiin, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, ettei henkilö voi vammansa vuoksi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita (esim. jalkineiden täytyy olla eri paria). Yksilöllisistä eroista johtuen asiat ratkaistaan aina tapauskohtaisesti. Lääkinnällisenä kuntoutuksena korvataan esim. ortopediset jalkineet terveydenhuollosta. Vammais- palvelulaki on tässä tapauksessa toissijainen laki.

10. Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpA 19 §)

Vammaisille henkilöille korvataan yksilöllisen harkinnan perusteella ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. Hakijan on esitettävä lääkärintodistus, josta käy ilmi erityisravinnon tarve. Pelkkä lääkärin tai muun ammattihenkilön suositus ei ole riittävä.

Asiakkaiden välisistä yksilöllisistä eroista johtuen asia tulee aina ratkaista tapauskohtaisesti. Ylimääräiset erityisravintokustannukset tulee selvittää asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistyönä asiakkaan laatiman kustannuslaskelman ja muiden selvitysten perusteella. Ennen erityisravintokustannusten kor-

vaamista tulee selvittää mahdolliset ensisijaiset tukimuodot. Erityisravintokustannuksiin voidaan saada korvausta lapsen hoitotuen, vammaistuen, eläkkeensaajan hoitotuen ja sairausvakuutuslain perusteella.

11. Muut tarpeelliset palvelut (Vpl 8 § 1 mom.) ja tukitoimet (Vpl 9 § 1 mom.)

Vaikeavammaiselle henkilölle, hänen lähiomaiselleen, tai muulle hänestä huolehtivalle henkilölle voidaan yksittäistapauksissa antaa muita, lain toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja ja tukitoimia. Kyse on tällöin yksittäistapauksessa annettavasta kertaluonteisesta palvelusta tai tukitoimesta.